

OBSAH

A — ČÁST ÚVODNÍ	15
I. ZÁKLADNÍ POJMY	15
Logopedie jako vědní disciplína	
II. VÝCHOVA A LÉČEBNÁ PÉČE	16
Péče o vady a poruchy sdělování — Organizování logopedické péče	
III. PÉČE O ROZVOJ SDĚLOVACÍHO PROCESU V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH	17
Materiály Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy — Metodika práce v předškolních zařízeních	
IV. SPECIFIČNOST LOGOPEDIE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	18
Úkoly jazykové výchovy prohloubené — Zavedení logopedie do prohloubené jazykové výchovy v mateřských školách	
V. NÁRYS PRŮPRAVY V PŘEDŠKOLNÍ LOGOPEDII PRO UČITELKY MATEŘSKÝCH ŠKOL	19
Souhrn kapitoly	20
B — ČÁST OBECNÁ — ŠIRŠÍ VĚDNÍ ZÁKLAD	21
I. LOGOPEDIE A KOMUNIKACE	21
1. Komunikace jako životní princip	21
Komunikace u člověka ve vnitřním prostředí, ve vnějším prostředí přírodním a společenském — Komunikace nesignální — Komunikace slovní — Patologie komunikace: nedostatek informací, nadbytek informací, deformace informací, patologie ve výdeji informací	
2. Materiální základ mezilidské komunikace	25
Organismus — Koordinační soustavy — Soustava nervová — Centrální nervová soustava (CNS) — Reflexologie — Základní poznatky z nauky o reflexu: reflex, průběh reflexu, biologický význam reflexů, základní typy reflexů, charakteristické znaky reflexů nepodmíněných a podmíněných — Elementární zákonitosti nervové činnosti; dráždění a útlum, indukce, útlum zevní a vnitřní, útlum diferenční, stereotypy — Analýza a syntéza: analýza podnětů, syntéza, reakce	

3. Nervová činnost a psychika	32
Signální soustavy — Vzájemný poměr signálních soustav — Trojčlenění nervové činnosti — Nervová činnost a psy- chika — Společenská determinace lidské psychiky — Vý- znam trojčlenění psychiky	
4. Účast biologických a společenských faktorů v komunikaci řeči	37
Od reflexního oblouku k reflexnímu okruhu — Reflexní oblouk není ohraničen ve vstupní části — není ohraničen ani výkonem efektoru — Zpětná vazba — Reflexní oblouk je systém otevřený na začátku i na konci — Teorie re- flexního okruhu — Prostup jedincem — Etapy reflexního okruhu — Kontrola výkonu zpětnou vazbou	
Souhrn kapitoly	43
II. VÝVOJ OSOBNOSTI DÍTĚTE	44
Názory dřívější — Názory nové doby	
1. Genetický základ	45
Obecné zděděné vlastnosti — Individuální zděděné vlast- nosti — Vývoj mozku — Mozek novorozence — Synapse — Vliv prostředí na vývoj a způsob činnosti mozku — Význam stimulace — Základní vzorce vnímání a cho- vání — Rozdílnost základních vzorců — Důsledky roz- dílnosti základních vzorců	
2. Vpečetovací období	51
Pojem — Vpečetovací období u člověka — Význam citové výchovy — Vliv vpečetovacího období na strukturu osob- nosti	
3. Některé zvláštnosti dětského věku	53
Obecná charakteristika — Fázové stavy — Zákonitosti fázových stavů — Regrese — Dítě a čas	
4. Učení	56
Učení je podmiňování — Akcelerace — Typy učení: ko- munikativní, vizuální, haptický, verbálně abstraktní — Osobité návyky při učení — Variabilita typů a návyků při učení a škola — Typy učení a návyky v mateřské šколе	
5. Učení a paměť	59
Zapamatování — Fáze paměti — Vybavování — Význam paměti pro učení a logopedickou praxi — Průběh učení podle fází paměti — Význam doprovodných asociací — Synapse a učení — Stres jako účelová reakce — Stresy	

akutní a chronické — Stresy u dětí — Stres a učení —
 Systém školní práce a stres — Školní vybavení a stres —
 Hodnocení chyby v učení — Stres jako užitečný činitel
 při učení

Souhrn kapitoly	66
III. VÝVOJ ŘEČI U DÍTĚTE	67
1. Podíl nižší nervové činnosti na vytváření základů řeči	68
Hlas — Žvatlání — Primární artikulační okruh a pudové žvatlání — Sekundární artikulační okruh a žvatlání na- podobovací — Terciární artikulační okruh a napodobová- nání mateřštiny	
2. Podíl přechodných forem na vytváření základů řeči	71
Napodobovací reflexy — Napodobování mluvy — Napodo- bování ve výchově — Modulační faktory — Modulace ve výchově a výuce — Spouštěcí mechanismus	
3. Podíl vyšší nervové činnosti na vývoji vlastní řeči	73
Vývoj vlastní řeči na úrovni 1. signální soustavy — Dů- sledky základních fází pro praxi — Princip názornosti — Prahy řeči — Úloha citu — Mluvní vzorce	
4. Podíl přechodných forem na vývoji vlastní řeči	76
Přenos neboli transfer — Vývoj gramatiky — Přenos a novotvořená slova — Zobecňování jako přechod do 2. signální soustavy	
5. Podíl 2. signální soustavy na dalším rozvíjení řeči	77
Začátky intelektualizace řeči — gramatické kategorie — Slovní zásoba — Období vývojových potíží řeči	
6. Mluvní signál v reflexním okruhu — fatické funkce	80
Sluchová poznávací činnost neboli akustická gnose — Sluchová slovní gnose — Pochopení významu slova — Odpověď	
7. Typologie řeči	82
Typ sangvinický, flegmatický, cholericý, melancholický — Hodnocení typů a jejich význam pro praxi	
Souhrn kapitoly	84
IV. ZVUKOVÁ A OBSAHOVÁ STRÁNKA ŘEČI	84
1. Zvuková stránka řeči — kapitoly z fonetiky	84
Zdůvodnění — Mluvidla: ústrojí respirační — ústrojí fo- nační: činnost hlasotvorná, hlasové začátky — ústrojí artikulační: dutina ústní — Vlastní artikulační orgány — Artikulační pohyby — Dělení hlásek — Samohlásky —	

	Souhlásky — Dělení souhlásek: závěrové, úžinové, polo- závěrové — Frekvence českých hlásek — Spojování hlá- sek — Spodoba — Přehození — Spojování hlásek v mluv- ní celky — Modulace v souvislé řeči — Mluvní styly — Zdrobněliny — Ortofonie, ortoepie, eufonie — Nářečí v lo- gopedické praxi	
2.	Obsahová stránka řeči	96
	Řeč a myšlení — Řeč a myšlení u předškolního dítěte — Dorozumívání — Subjektivní charakter slovních výrazů — Možnosti dorozumívání — Složky dorozumívání — Vý- pověď — Hovorová řeč	
	Souhrn kapitoly	99
C	ČÁST METODICKÁ	100
I.	METODICKÉ ZÁSADY	100
	Zjišťování komunikačních schopností u dětí mateřských škol. Kdo a kde koná zjišťování a na co se zaměřuje: rodin- né prostředí, poměr ke škole, zhodnocení vlivů prostředí, vliv vady na osobnost dítěte — Metodický postup — Logopedic- ké zjišťování ve skupině — Zásada individuálního přístupu — Osobnost logopedické pracovnice — Záznamy — Účel zjišťování: stupně zralosti	
II.	METODIKA PŘEDŠKOLNÍ LOGOPEDICKÉ PÉČE	106
	Základ je učení — Vedoucí úloha učitelky — Použití me- tody logopedické péče — Metodické chyby	
III.	FÁZE METODICKÉHO POSTUPU UČENÍ	108
	Motivace — Zájem a orientační reflex — Orientační reflex a habituace — Habituace a novost — Orientační reflex, ha- bituace, novost a paměť při učení — Napodobování — Fi- xace naučeného a vliv citového přízvuku — Automatizace	
IV.	LOGOPEDICKÁ PÉČE VE SKUPINĚ A PÉČE INDIVIDUÁLNÍ	112
	Jak často se koná výuka řeči — Jak dlouho trvá výuka ře- či	
V.	POMOCNÉ METODY	114
	1. Pomocné výchovné metody	114

Výchova pohybová — Výchova rytmická — Výchova hu- dební	
2. Pomůcky v logopedické praxi	116
Pomůcky: stimulační, motivační, didaktické, podpůrné, názorné, registrační	
VI. SPOLUPRÁCE SE ZDRAVOTNICTVÍM	117
Souhrn kapitoly	117
D — ČÁST SPECIÁLNÍ	119
I. DÍTĚ NEMLUVÍ VČAS	119
1. Dítě mluví opožděně	119
Úkoly mateřské školy	
2. Dítě začíná mluvit až po 4. roce (Dysfázie)	120
Doplňující vyšetření — Působení mateřské školy na dysfa- zické dítě — Výsledky — Chyby	
Souhrn kapitoly	123
II. DÍTĚ ŠPATNĚ SLYŠÍ	123
1. Dítě neslyšící	123
Obecná charakteristika — Význam včasné péče	
2. Dítě nedoslýchavé	125
Typy sluchových vad — Nedoslýchavost převodního typu — Nedoslýchavost typu poruchy labyrintu — Nedoslýcha- vost a vnímání řeči — Důsledky nedoslýchavosti pro ko- munikaci řeči — Nedoslýchavost nepoznaná	
3. Sluchová zkouška	130
Údaje z rodiny o tom, co a jak dítě slyší — Vyšetření sluchu u malých dětí — Vyšetřování sluchu v kolektivu dětí mateřské školy — Vyšetřování sluchu v poradně ma- teřské školy — Orientační zkouška řeči	
4. Nedoslýchavé dítě v mateřské škole	133
Statistické přehledy	
Souhrn kapitoly	133
III. DÍTĚ NEMÁ ZÁJEM O VZÁJEMNÉ SDĚLOVÁNÍ	134
1. Dítě a psychogenními útlumy slyšení a řeči	134
Proti škodlivým zvukům se dítě chrání útlumem	
2. Dítě se ztrátou sociálních vztahů pro duševní onemocnění	135

	Dítě autistické: autismus vrozený, autismus navozený — — Dítě schizofrenické — Dětská neboli infantilní demence	
Souhrn kapitoly		137
IV. DÍTĚ MLUVÍ MÁLO A OMEZENĚ		137
1. Slabomyslnost		137
2. Stupně slabomyslnosti		137
Idiocie — Imbecilita — Debilita — Dítě slaboduché		
3. Typy slabomyslnosti		139
4. Dítě slabomyslné v mateřské škole		139
Výchova řeči slabomyslných dětí		
Souhrn kapitoly		140
V. DÍTĚ NECHCE MLUVIT		140
1. Dítě ostýchavé		140
Projevy dětské ostýchavosti, výchovný postup		
2. Dítě odmítavé		141
Výchovná péče		
Souhrn kapitoly		141
VI. DÍTĚ PŘESTANE MLUVIT		142
1. Mluvní negativismus		142
Pojem — Příčiny — Příznaky — Logopedické ošetření		
2. Mutismus		143
Pojem — Příznaky — Léčení		
3. Afázie		143
Pojem — Afázie vývojová		
Souhrn kapitoly		144
VII. DÍTĚ ZAČÍNÁ KOKTAT		144
1. Základní formy koktavosti		144
Koktavost z napodobení — Koktavost z přecvičovaného leváctví — Koktavost z orgánového postižení CNS — Kok- tavost neurotická neboli vývojová — Možnosti prevence		
2. Patogeneza koktavosti neurotické (vývojové)		145
Základní činitelé — Příčiny — Vzájemný poměr dispozi- ce a úrazu řeči (traumatu) — Příznaky koktavosti — Individuální charakter příznaků		
3. Prevence a profylaxe neurotické (vývojové) koktavosti		147

Klíčová pozice je matka — Rady negativní — Rady pozitivní — Rozvíjení řeči

4. Úloha mateřské školy	149
Péče o děti s kóktavostí začínající, s kóktavostí již vyvinutou, s kóktavostí delší dobu trvající — Metodika skupinové logopedické péče o kóktavé děti předškolního věku	
Souhrn kapitoly	151
VIII. DÍTĚ NEUMÍ SPRÁVNĚ VYSLOVOVAT	151
1. Poznámky z patofonetiky	151
Zákonitosti vývoje výslovnosti — Výslovnost u žáků mateřských škol — Statistická šetření — Frekvence vadných hlásek — Vady výslovnosti v základních školách	
2. Výslovnost nesprávná a výslovnost vadná	154
Výslovnost nesprávná, neustálená — Možnosti spontánní úpravy výslovnosti — Výslovnost vadná	
3. Patlavost neboli dyslálie	155
Příčiny patlavosti — Typy patlavosti — Jak dítě vnímá vlastní výslovnost	
4. Logopedická péče o patlající děti v mateřské škole	157
Vyšetření výslovnosti — Logopedická péče v kolektivu dětí — Řídky — Logopedická péče poradenská	
5. Výuka výslovnosti jednotlivých hlásek	161
Obecné pokyny pro výuku výslovnosti — Metodické pokyny — Spolupráce s rodinou — Výuka výslovnosti samohlásek — Výuka výslovnosti souhlásek	
Souhrn kapitoly	187
IX. DÍTĚ HUHŇÁ	187
1. Huhňavost zavřená	187
Příčiny — Zbytnělá nosní mandle — Nosní dýchání — Příznaky místní a celkové — Jak se pozná nosní mandle — Příznaky na řeči — Ošetření pooperační	
2. Huhňavost otevřená	190
Příčiny — Příznaky — Zkouška A-I — Vyšetření a ošetření lékařské	
3. Vady řeči při rozštěpu patra	191
Příčiny rozštěpů — Změny na mluvidlech — Statistická šetření — Důsledky rozštěpů — Rozštěp patra a rozumový vývoj — Palatolálie — Oralita a nazalita — Průvodní	

	vady výslovnosti — Ošetření: léčebné, operativní, logopedické — Metodické zásady předoperační logopedické péče	
Souhrn kapitoly		196
X. DÍTĚ S NARUŠENOU NERVOVOU SOUSTAVOU		196
1. Dětská mozková obrna — DMO		196
	Příčiny — Příznaky — Dysartrie — Průběh	
2. Lehká mozková dysfunkce — LMD		197
	Příčiny — Příznaky: v oblasti hybné, citové a poznávací — Drobná mozečková postižení (syndrom dy-dy) — Důsledky — Ošetření	
3. Dítě brebtá		199
	Příčiny — Příznaky — Důsledky — Výchovná péče v mateřské škole	
Souhrn kapitoly		200
XI. DÍTĚ CHRAPTÍ		201
	Vlastnosti hlasu — Rozsah hlasu — Dětská chraptivost — Uzlíky — Spastická dysfonie — Prevence hlasových poruch dětského věku — Péče o dětský hlas — Hlasová hygiena u pedagogických pracovníků	
Souhrn kapitoly		203
XII. LEVORUKÉ DÍTĚ V MATERŠKÉ ŠKOLE		204
	Leváctví a praváctví — Levák v životě — Zásady pro výchovu levorukých dětí — Způsoby precvičování leváků — Jak vést dítě — leváka od útlého věku: hračky, lžička, podávání ruky, kreslení — Leváci precvičení — Leváctví a pedagogika	
Souhrn kapitoly		208
XIII. DVOJAZYČNÁ VÝCHOVA		208
	Pojem bilingvismu — Výhody dvojjazyčné výchovy — Metoda mateřská neboli přímá	
Souhrn kapitoly		209

XIV. DODATEK — LOGOPEDIE V POČÁTEČNÍCH ROČNÍCÍCH	
ZÁKLADNÍCH ŠKOL	209
Návaznost logopedie předškolního a školního věku — Žáci s vadnou výslovností — Žáci s poruchami řeči — Žák se obtížně učí číst a psát — Žáci s tížením dyslexií a dysgrafií	
Souhrn kapitoly	212
KONTROLNÍ OTÁZKY	213
Použitá literatura	214
DOPORUČENÁ ROZŠÍRUJÍCÍ LITERATURA	221
Stručný přehled logopedické diagnostiky u dětí předškolního věku	222